

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Макарової Маріани Володимиривні

на дисертаційну роботу

Семенишина Володимира Орестовича

«Управління комунікаційними процесами на ринку праці в економіці

України»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

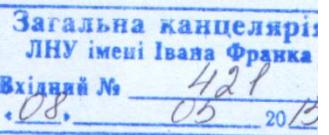
за спеціальністю

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність обраної теми дослідження

Необхідність дослідження теоретико-методологічних положень щодо управління комунікаціями на ринку праці в економіці України, з одного боку, і практична потреба в осмисленні комунікаційних процесів на такому ринку, що продукує пошук моделі ефективного управління комунікаційним процесом на ринку праці, з іншого боку, обумовили актуальність дисертаційної роботи Семенишина В.О.

Роль управління комунікаціями в економіці більшості країн світу, включаючи Україну, з кожним роком все зростає. Зазвичай проведення підприємствами і установами відповідної комунікаційної політики, як зовнішньої, так і внутрішньої, впливає на їх конкурентоздатність і кінцеву фінансову ефективність, а адекватне регулювання державою комунікаційних процесів на окремих ринках, в тому числі, на ринку праці, здатне підвищити загальну ефективність усієї економіки. Усе це робить актуальним питання про управління комунікаційними процесами загалом і проблему можливостей державного регулювання та пропозиції певних інституціональних інструментів, спрямованих на всебічний розвиток конкурентного середовища на ринку праці України. Ця проблема поки не знайшла свого остаточного рішення, вітчизняною наукою не вироблений інструментарій, що дозволяє впливати на зазначені процеси. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що тема дисертаційної роботи Семенишина Володимира Орестовича, спрямована на обґрунтування теоретико-методологічних основ та методичного

інструментарію реалізації управління комунікаційними процесами на ринку праці в економіці України, є актуальною з наукової та практичної точок зору, має важливу наукову та прикладну значимість.

Актуальність обраної теми дисертації обумовило і мету дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрутування теоретико-методологічних, концептуальних та методико-прикладних зasad управління комунікаційними процесами на ринку праці в економіці України.

Для досягнення цієї мети було поставлено та вирішено низку основних завдань, а саме: уточнено зміст поняття «комунікація на ринку праці в економіці України»; сформовано класифікацію комунікацій на ринку праці економіки України, ідентифіковано різницю між комунікаційними процесами на макро- та мікрорівнях; визначено основні суб'єкти комунікаційної системи на ринку праці в економіці України; проаналізовано стан ринку праці ІТ-галузі в Україні; обґрунтовано та розроблено принципи управління комунікаціями на ринку праці ІТ-галузі, а також моделі оцінювання ефективності комунікаційної системи ринку праці ІТ-галузі і управління комунікаційними процесами на ринку праці в ІТ-галузі України в контексті розвитку комунікаційних процесів; сформовано заходи з удосконалення комунікаційного процесу між суб'єктами комунікаційної системи на ринку праці ІТ-галузі, а також підходи до подолання комунікаційних бар'єрів на ринку праці.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень та методичних розробок, сформульованих у дисертаційній роботі, підтверджується використанням під час дослідження сучасних спеціальних і міждисциплінарних методів наукового дослідження, а саме: аналізу та синтезу; узагальнення; системний; групування; кореляційно-регресійного аналізу; морфологічного аналізу; графічний.

Обґрунтованість і вірогідність отриманих результатів забезпечена використанням основних положень наукових праць українських та зарубіжних вчених із питань управління та комунікацій, нормативних документів, матеріалів державних статистичних органів, статистичних даних міжнародних організацій, результатів анкетування та опитування керівників та фахівців українських IT-підприємств щодо перспектив розвитку IT-галузі, інформаційних матеріалів глобальної мережі Інтернет, а також особистих напрацювань автора.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Новизна одержаних під час дослідження результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання, а саме: теоретичного обґрунтування та формування практичного підходу до вирішення проблем управління комунікаціями на ринку праці в економіці України (на прикладі IT-галузі).

Системний підхід дисертанта до вирішення деталізованих завдань дослідження з урахуванням специфіки IT-галузі щодо управління комунікаційними процесами на ринку праці, безумовно, заслуговують уваги. До елементів наукової новизни роботи відносяться такі положення:

- розробка Семенишиним В.О. моделі управління комунікаційними процесами на ринку праці в IT-галузі України, особливістю якої є окреслення комунікаційних процесів на макро- та на мікрорівні, враховуючи певні особливості комунікацій на визначених рівнях управління (с. 132-138);
- удосконалення дисертантом визначення поняття «комунікації на ринку праці в економіці України», яке полягає в його уточненні шляхом чіткої ідентифікації видів інформації, що передається при здійсненні комунікацій на ринку праці в економіці України, та дозволяє виділяти інформацію, яка пов’язана із працевлаштуванням, та інформацію, яка пов’язана з регулюванням державою ринку праці (с. 10-32);

- пропозиція автором роботи матриці вибору методів регулювання комунікацій на ринку праці в ІТ-галузі України, що базується на прагматичному застосуванні кейнсіанської та неоліберальної теорій та передбачає застосування адміністративних методів державного регулювання для вирішення проблем з комунікаціями на ринку праці, а також економічних і правових методів для формування заходів, спрямованих на розвиток комунікаційних процесів на такому ринку (с. 144-148);
- обґрунтування Семенишиним В.О. симультативної моделі оцінювання ефективності комунікаційної системи ринку праці ІТ-галузі, яка полягає в поетапному аналізуванні рівнів розвитку комунікацій, ринку праці та ІТ-галузі і дозволяє здійснювати оцінювання впливу розвитку комунікацій ринку праці на рівень розвитку цієї галузі в цілому (с. 123-129);
- подальший розвиток автором класифікаційних підходів до поділу комунікацій на ринку праці в економіці України, що передбачають поділ класифікаційних ознак на два типи: пов’язаних із функціонуванням специфічного ринку та з формуванням та передачею інформації, та дозволяють проведення аналізу комунікацій в залежності від цільового ринку (с. 32-59);
- удосконалення в роботі системи показників, сформованих з макро- та мікроіндикаторів комунікаційних процесів ринку праці певної галузі, що дозволяє ідентифікувати проблеми, які виникають у комунікаціях на ринку праці певної галузі як на макро-, так і на макрорівнях (с.138-143);
- обґрунтування дисертантом каналу передавання інформації, який передбачає формування бази даних вакансій та працівників підприємств ІТ-галузі та дозволяє оптимізувати комунікаційні процеси на ринку праці ІТ-галузі шляхом інформування роботодавців про компетенції потенційних працівників (с.162-169).

Зміст та завершеність дослідження

Обрана мета дослідження відповідає її темі, закономірно зумовлена зв’язком дисертації із науковими напрямами, що охоплюють проблематику

дослідження, чітко сформульована, конкретизована у завданнях, що дозволило дисертанту логічно побудувати структуру роботи. На базі узагальнення літературних джерел Семенишиним В.О. доведено наявність невирішених теоретичних проблем та практичних завдань управління комунікаційними процесами на рину праці в економіці України, що корелює з численними аспектами забезпечення ефективності функціонування підприємств IT-галузі, а також запропоновано власне бачення деяких таких положень та сформовано підходи до вирішення виявлених проблем на основі удосконалення термінологічного апарату.

Обравши для першого розділу роботи назву «Теоретико-методологічні засади дослідження комунікаційних процесів на ринку праці в економіці країни», автор присвятив його узагальненню і уточненню сутності понять «комунікація» та «комунікаційний процес» в теорії управління, характеристиці видів і ознак комунікаційних процесів на ринку праці, виділенню особливостей побудови комунікаційної системи ринку праці та управління нею.

У цьому розділі здобувачем розкрито методологічні засади класифікації комунікаційних процесів, обґрунтувано пропозиції з удосконалення такої практичної класифікації через визначення ознак типологізації комунікаційних процесів на ринку праці. У завершальній частині розділу 1 автором сформульовано умови побудови комунікаційної системи ринку праці та управління нею.

У другому розділі «Аналіз процесу управління комунікаціями на ринку праці в галузі інформаційних технологій економіки України» автор зосередив свою увагу на аналізі сучасного стану ринку праці IT-галузі в Україні. Також ним було охарактеризовано систему управління комунікаціями на ринку праці, а також розроблено модель оцінки ефективності комунікаційної політики на ринку праці.

Саме у цій частині дослідження автором обґрунтовано симультативну модель оцінювання ефективності комунікаційної системи ринку праці IT-галузі. В основу її формування автором закладено принцип поетапного аналізування

рівнів розвитку комунікацій, ринку праці та ІТ-галузі. Такий підхід дозволяє здійснювати оцінювання впливу розвитку комунікацій ринку праці на рівень розвитку цієї галузі в цілому.

Третій розділ дисертаційної роботи «Напрями удосконалення управління комунікаційними процесами на ринку праці в національній економіці» дисертант розпочинає з обґрутування моделі ефективного управління комунікаційним процесом на ринку праці. Так, автором тут була запропонована система показників для оцінювання ефективності комунікацій на ринку праці ІТ-галузі, яка включає показники, що можуть використовуватися для ідентифікації проблем як на макро-, так і на мікрорівнях. Такі показники дозволили виявити потребу в застосуванні методів державного управління для усунення проблем в комунікаційній системі ринку праці, а також сформувати можливості для розвитку комунікаційної системи ринку праці ІТ-галузі.

У цьому ж розділі дослідження дисертанта дозволили йому запропонувати заходи, спрямовані на удосконалення комунікаційного процесу між державними органами влади, вищими навчальними закладами та іншими суб'єктами комунікаційної системи з метою підвищення ефективності функціонування ринку праці ІТ-галузі. У межах такої пропозиції автор обґрутує необхідність створення бази даних працівників та вакансій на ринку праці ІТ-галузі на засадах компетентнісного підходу.

Отже, на підставі вищепроведеного аналізу можна стверджувати, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження досягнута, а дисертація Семенишина Володимира Орестовича є завершеною науковою працею.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Висвітлення матеріалів дисертаційної роботи в опублікованих наукових працях досить повне. За результатами дослідження здобувачем опубліковано 10 наукових праць, із яких 6 – у наукових фахових виданнях.

Загальний обсяг друкованих праць становить 3,49 д.а., з яких дисертанту особисто належить 2,78 д.а., у тому числі 2,33 – у наукових фахових виданнях.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України та повною мірою відображають наукові здобутки роботи.

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою й авторефератом показало їх відповідність за сутністю й ступенем наукової новизни вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та вченого звання старшого наукового співробітника». Висновки та основні результати дослідження конкретні, достатньо аргументовані та являють собою предмет захисту. Стиль наукового дослідження характеризується чіткістю, згідно з поставленими вимогами і в повній мірі відображає зміст і структуру дисертації.

Зміст дисертації і відповідність установленим вимогам

Робота подана в рукописі загальним обсягом 223 сторінки. Основний зміст роботи викладено на 190 сторінках друкованого тексту комп'ютерного набору. Дисертаційна робота містить 52 рисунки, 29 таблиць і 7 додатків. Список використаних джерел налічує 256 найменувань.

Зміст дисертації відповідає цілям і завданням з вирішення важливої науково-прикладної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та методико-прикладних засад управління комунікаційними процесами на ринку праці в економіці України.

Зв'язок з державними чи галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки

Дисертаційна робота Семенишина В.О. безпосередньо пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт, що здійснюються на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка. Її результати використані при розробленні держбюджетної теми «Управління структурно-інноваційними процесами в регіоні» (номер державної реєстрації 0112U005141) у частині обґрунтування автором рекомендацій щодо удосконалення управління комунікаціями на ринку праці Львівської області.

Результати дисертаційної роботи прийнято до практичної реалізації

Департаментом економіки Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 2201 від 08.01.2014 р.), компанією з розробки програмного забезпечення ТзОВ «СофтСерв» (м. Львів, довідка № 113 від 02.01.2014 р.) та Львівським міським центром зайнятості (довідка № 343 від 08.02.2014 р.). Крім того, основні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання навчальних дисциплін «Менеджмент організацій», «Управління персоналом», «Управління змінами» для студентів спеціальності «Менеджмент організацій і адміністрування» (довідка № 4922-Н від 03.01.2014 р.).

Значущість дослідження для науки і практики

Обґрунтовані у дисертації теоретичні та методологічні положення, отримані науково-прикладні результати дозволяють розвинути систему методичних підходів та рекомендацій щодо удосконалення перебігу комунікаційних процесів на ринку праці в економіці України для підвищення конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

Теоретична цінність виконаного дослідження підтверджується суттєвою значущістю його прикладних результатів. Практична цінність отриманих у дисертаційній роботі результатів документально підтверджена довідками про впровадження, отриманими від органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств IT-галузі та вищого навчального закладу.

Обговорення результатів дисертації на міжнародних наукових і практичних конференціях переконує в тому, що положення дисертаційної роботи пройшли серйозну апробацію. Особлива прикладна значущість результатів наукового дослідження свідчить про доцільність більш широкого їх розповсюдження в органах державної влади і на підприємствах IT-галузі та інших галузей економіки України.

Дискусійні положення та зауваження щодо вмісту дисертації

Відзначаючи достатній рівень розробок дисертанта з удосконалення комунікаційних процесів на ринку праці в економіці України, однак, необхідно зробити деякі зауваження до роботи і зазначити її певні дискусійні положення, а саме:

1. Зважаючи на паспорт спеціальності, за якою захищається робота, у ній, на нашу думку, бажано було б навести авторське бачення як загального поняття і сутності «державне регулювання комунікаційних процесів на ринку праці в економіці України», так і з огляду на галузеві особливості розвитку ІТ-сфери.

2. На наш погляд, авторське акцентування дослідження на управлінні комунікаційними процесами на ринку праці в економіці України на прикладі ІТ-галузі достатньо цікаво через високий рівень кваліфікації її кадрів, загальну науковімність і динамічність розвитку галузі. Однак критерій відбору цієї галузі як суб'єкта проведення дослідження фактично не був обґрунтований дисертантом, і з його результатів незрозуміло, чи можна узагальнити частину його висновків на інші галузі економіки України, чи ні?

3. У п. 3.2 дисертації і на с. 13 автореферату автор наголошує, «що на сьогодні навчальні програми (*P.* – підготовки ІТ-фахівців у виших) в основному формуються без участі представників роботодавців». Для усунення такого недоліку ним пропонується формування комітету для аналізу відповідності компетенцій, які закладені в навчальних програмах, вимогам ринку праці. У зазначеній комітет автор пропонує включити представників Державної служби зайнятості України, Міністерства освіти і науки України, підприємств ІТ-галузі, працівників ІТ-галузі та вищих навчальних закладів України. Основною метою існування такого комітету є обмін інформацією та її генерування для формування навчальних програм із дисциплін, в яких включені компетенції, необхідні ринку праці ІТ-галузі. Така пропозиція для дисертації, що захищається зараз, дещо застаріла, бо саме такий компетентісний підхід до формування навчальних програм і планів підготовки фахівців усіх

спеціальностей з їх оновленого у 2015 році переліку обґрунтований у новому Законі «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року. Вже на поточний навчальний рік плани підготовки фахівців формуються без огляду на перелік дисциплін з освітньо-професійних програм, а виходячи з вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик усіх фахів, які також планується оновити у поточному році із залученням представників роботодавців. Підкresлюю, саме принципи компетентнісного підходу закладені у новій редакції прийнятого Закону «Про вищу освіту», і вищі вже зараз керуються ними у своїй діяльності.

4. На основі аналізу літературних джерел та практики функціонування Державної служби зайнятості України автором у розділі 3 запропонована система показників, яка дозволяє ідентифікувати проблеми комунікацій на ринку праці IT-галузі (с.138-143). Показники, які включені в таку систему дозволяють аналізувати проблеми як на макро-, так і на мікрорівнях. Для аналізу проблем на макрорівні пропонується використовувати показники кількості працюючих в IT-галузі, рівня безробіття в IT-галузі, обсягу наданих послуг в IT-галузі та кількості працівників, які знайшли нову роботу за певний період часу. На мікрорівні пропонується використовувати показники швидкості знаходження роботи та заповнення вакантної посади як напряму, так і через Державну службу зайнятості України. На наш погляд, нинішня специфіка працевлаштування в IT-галузі вимагає обов'язкового включення в цю систему показника, який б враховував кількісну і якісну оцінку посідання робочого місця в галузі на засадах інформаційного аутсорсингу.

5. Апробаційна складова наукової роботи представлена обговоренням і позитивною оцінкою основних положень і результатів дисертації на трьох наукових і чотирьох авторитетних міжнародних і всеукраїнських практичних конференціях. Зважаючи на робочу посаду дисертанта, його практичну зорієнтованість, зрозуміла акцентуація роботи насамперед на її практичній апробації. Однак, вважаю, що можна було б розширити географію (с. 8) апробації роботи саме на наукових конференціях.

6. У використаних методах дослідження (с. 5) автором не зазначено метод експертної оцінки, який зазвичай використовується при обробці анкетного опитування керівників і фахівців ІТ-підприємств, проведеного автором для отримання емпіричних даних.

Однак, наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, а наявність дискусійних положень в ній лише підкреслює її вагомість і пильну зацікавленість у результатах такого дослідження.

Загальний висновок по дисертаційній роботі

Зазначені зауваження не зменшують як наукового, так і прикладного значення здобутків дисертаційної роботи, мають дискусійний характер та можуть отримати розвиток та вирішення у подальшій роботі автора.

Дисертаційна робота Семенишина В.О. є завершеною кваліфікаційною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і прикладні результати, що в сукупності розв'язують актуальне завдання з узагальнення теоретико-методологічних зasad управління комунікаційними процесами на ринку праці в економіці України та формування практичного підходу до вирішення проблем управління комунікаціями на ринку праці в економіці України (на прикладі ІТ-галузі).

Дисертаційна робота відповідає паспорту наукової спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, а саме напрямам: моделі державного регулювання національною економікою; інноваційний розвиток, державна інноваційна політика, науково-технічна політика та механізм її реалізації; державне регулювання інституціональних змін в національній економіці; регуляторна політика держави та механізм її реалізації.

Вважаємо, що представлена до захисту дисертаційна робота, є кваліфікованою науковою працею, виконаною автором самостійно, яка за змістом і оформленням відповідає вимогам, зазначеним у пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання

старшого наукового співробітника», а її автор – Семенишин Володимир Орестович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

д.е.н., проф.

завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
в економічних системах

Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Особистий підпис Макарова М.В.

ЗАВІРЯЮ 30.04.15

Начальник відділу кадрів ПУЕТ

М.В. Макарова

 M.B. Makarova